

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 6, 2018

MARIAN ZASTAWNY

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE, LONDYN

VIII MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
KWIETNIOWA POLSKIEGO UNIWERSYTETU
NA OBCZYŹNIE W LONDYNIE
„WKŁAD ARCHITEKTÓW POLSKIEGO
POCHODZENIA DO ARCHITEKTURY
BRYTYJSKIEJ I PLANOWANIA
PRZESTRZENNEGO PO 1945 ROKU”

14 kwietnia 2018 roku w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym (POSK) w Londynie odbyła się Międzynarodowa Konferencja Kwietniowa Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie (PUNO). Była to już ósma edycja konferencji poświęconej pamięci Ryszarda Kaczorowskiego, ostatniego prezydenta RP na uchodźstwie, który zginął w katastrofie smoleńskiej 10 kwietnia 2010 roku. Spotkania te zostały zainicjowane przez ówczesną rektor PUNO prof. dr hab. Halinę Taborską i są poświęcone ważnym zagadnieniom związanym z Polonią, jej historią oraz rolą we współczesnym świecie.

W corocznych konferencjach biorą udział prelegenci zarówno z brytyjskich, polskich, jak i zagranicznych ośrodków naukowych, prezentując swój dorobek oraz badania nad zagadnieniem będącym tematem przewodnim konferencji. Dotychczasowe sympozja poruszały szeroką gamę zagadnień, m.in. szkolnic-

two polskie za granicą, znaczenie emigracji niepodległościowej, dorobek polskich muzyków w Wielkiej Brytanii itp. Tematem ósmej konferencji, zorganizowanej wspólnie ze Stowarzyszeniem Techników Polskich w Wielkiej Brytanii (STP), był dorobek polskich architektów w Zjednoczonym Królestwie oraz ich wkład w architekturę i planowanie przestrzenne w Wielkiej Brytanii po 1945 roku.

Obrady otworzył prof. dr inż. Tomasz Kaźmierski, rektor PUNO, który po uroczystym powitaniu przybyłych gości wspomniał o prof. Romanie Wajdzie, jednym z inicjatorów budowy POSK, który po dziś dzień jest centrum polonijnego życia Polaków zamieszkujących Wyspy Brytyjskie. Warto tu przypomnieć, że mieszczący się na Hammersmith w Londynie Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny powstał z połączonej inicjatywy Polish University College Association Limited oraz Stowarzyszenia Techników Polskich, które w 1964 roku przekazały swój majątek na budowę POSK-u. Prof. Kaźmierski podkreślił również znaczenie architektury dla społeczeństwa, zaznaczając jednocześnie rolę naszych rodaków, których dorobek można niejednokrotnie obserwować po dzień dzisiejszy zarówno w Wielkiej Brytanii, jak i za granicą.

Pierwsza sesja konferencji, prowadzona przez prof. dr inż. Ryszarda Chmielowca, była poświęcona działalności polskich architektów w okresie powojennym. Otwierający wykład wygłosiła prof. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, profesor na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz w PUNO. Tematem jej wystąpienia były **„Czasopisma emigracyjne będące kroniką dokonań polskich architektów na obczyźnie”**. Wykład zaprezentował wyniki badań nad materiałami dostępnymi w „Dzienniku Polskim”, „Dzienniku Polskim i Dzienniku Żołnierza” oraz w wydawanych przez STP „Komunikatach”, „Biuletynach” oraz „Technice i Nauce”, które w latach 1940–2008 tworzyły kronikę dokonań polskich architektów na obczyźnie. Oba dzienniki, a także wydawnictwa wewnątrzorganizacyjne oraz kwartalnik Stowarzyszenia Techników Polskich w Wielkiej Brytanii odnotowywały na bieżąco tworzenie środowiska polskiej myśli technicznej na emigracji w czasie II wojny światowej, jak również po jej zakończeniu. Dzięki doniesieniom prasowym mamy obraz utworzenia, działalności i przekształcenia polskiego szkolnictwa technicznego, w tym architektury – Polska Szkoła Architektury w Liverpoolu, RAST, a także organizowanie wystaw, omawianie projektów architektonicznych oraz ich realizacji, stopniowe włączanie się w odbudowę Wielkiej Brytanii po zakończeniu wojny. Poznajemy niebagatelną rolę organizacji zrzeszającej inżynierów i techników rozsianych po całym wolnym świecie – Stowarzyszenie Techników Polskich w Wielkiej

Brytanii, w którego skład weszło Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej, przekształconego w samodzielną Komisję Branżową, a następnie w Sekcję Architektury – SARP.

Następnie wystąpiła mgr Dorota Hrycak-Krzyżanowska oraz Zuzanna Krzyżanowska, BA, które zaprezentowały „**Dziedzictwo Polskiej Szkoły Architektury w Liverpoolu**”. Jesienią 1942 roku przy Szkole Architektury w Liverpoolu otworzono Polską Szkołę Architektury. Podczas referatu zaprezentowano wpływ, jaki obecność i działalność Polskiej Szkoły Architektury wywarła na myśli i trendy architektoniczne w Wielkiej Brytanii, poprzez bezpośredni kontakt studentów polskich ze studentami The Liverpool School of Architecture, późniejszą obecność profesorów Polskiej Szkoły Architektury na innych uczelniach brytyjskich i działalność zawodową polskich absolwentów na Wyspach. Pojawienie się Polaków w Liverpoolu doprowadziło do starcia się ze sobą dwóch sprzecznych kierunków myśli architektonicznych, wyrastających z odmiennych tradycji. Przyspieszyło to wzajemną wymianę idei. Pomimo szerokiej ilości literatury naukowej, analizującej historię i trendy myśli architektonicznej XX wieku, jest stosunkowo mało informacji pokazujących unikatowość tego zdarzenia, które było swojego rodzaju fenomenem. Dziedzictwo Polskiej Szkoły Architektury w Liverpoolu jest również dziedzictwem polskiej emigracji, wkładem w dorobek kulturowy. Polska Szkoła była jednym z wielu owoców pozytywnej współpracy międzynarodowej.

Sesję zwieńczyło wystąpienie dr. hab. Cezarego Wąsa z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego, który zaprezentował wystąpienie pt. „**Polacy a »Karta Ateńska« – aktualny stan badań**”. Po raz pierwszy większą uwagę uczestnictwu Polaków w CIAM poświęciła Helena Kolanowska, wybitny członek emigracyjnego Stowarzyszenia Inżynierów i Techników we Francji. Swoje odkrycia zawarła w wielojęzycznym katalogu wystawy „Awangarda polska. Urbanistyka, architektura 1918–1939”, jaką zorganizował w Paryżu w roku 1981 prof. Olgierd Czerner, wieloletni dyrektor Muzeum Architektury we Wrocławiu. W zamieszczonym tam eseju autorka przypomniała, że postulaty „Karty Ateńskiej” były konsekwencją studiów 33 miast przedstawionych podczas kongresu CIAM w roku 1933. W roku 1934 w Londynie podczas prac przygotowawczych CIRPAC do V kongresu CIAM zaprezentowano opracowanie Jana Chmielewskiego i Szymona Syrkusa pod nazwą „Warszawa funkcjonalna”, będące futurystyczną wizją rozwoju stolicy. Praca zyskała duże uznanie w opinii Le Corbusiera i zalecono, by stała się wzorem do dalszych prac nad badaniami urbanistyki w ramach CIAM.

Drugą sesję, która koncentrowała się na powstaniu i osiągnięciach brytyjsko-polskich firm architektonicznych działających w Wielkiej Brytanii, prowadziła prof. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk. Sesję rozpoczął prof. Ryszard Chmielowiec, omawiając „**Działalność Biura Jan Bobrowski and Partners; Consulting Engineers**”. Projektowanie obiektów biurowych, przemysłowych i opracowywanie metod konstrukcji żelbetowych przy zastosowaniu prefabrykatów z betonu sprężonego stało się specjalizacją firmy, a duża liczba udanych projektów, które z biegiem czasu objęły całkowicie nowe kompleksy śródmiejskie w Wielkiej Brytanii i na innych kontynentach, ustaliły reputację Biura w innowacyjnych konstrukcjach stosujących nowoczesne uprzemysławiane techniki budowlane. Biuro współpracowało z wysokiej klasy architektami, autorami wielu słynnych realizacji projektowych. Główną postacią firmy był jej założyciel prof. dr inż. Jan Bobrowski, inżynier budownictwa, wynalazca, nauczyciel akademicki oraz zasłużony działacz instytucji i organizacji polonijnych.

Podczas drugiego wystąpienia mgr Anna Stefanicka z Instytutu Piłsudskiego w Londynie zaprezentowała sylwetkę **plk. Mieczysława Stachiewicza, pilota-architekta**. Ten wieloletni prezes Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie, chrześniak marszałka Piłsudskiego, pilot 301. Dywizjonu Bombowego Ziemi Pomorskiej, po zakończeniu służby wojskowej został odkomenderowany na studia w Polskiej Szkole Architektury przy Uniwersytecie w Liverpoolu. Po uzyskaniu dyplomu inżyniera architekta rozpoczął pracę zawodową. Do ciekawszych projektów, w których brał udział, należy zaliczyć prace przy budynku wejściowym do The Festival of Britain (1951). W późniejszych latach Mieczysław Stachiewicz prowadził prywatne biuro architektoniczne, a na emeryturze włączył się w prace Instytutu Józefa Piłsudskiego w Londynie. W 2017 roku został odznaczony Orderem Orła Białego.

Następnie Piotr Chłapowski Dip Arch MSc RIBA oraz Andrzej Ogorzałek Dip Arch MSc RIBA zaprezentowali dorobek oraz sposób myślenia firmy PCKO Architects w wystąpieniu pt. „**Looking Forward, but respecting the past**”. W 1981 roku grupa polskich architektów wygrała otwarty konkurs RIBA na niskoenergetyczne osiedle mieszkaniowe w Crystal Palace. Powstała wtedy firma PCKO Architects rozwijała się przez następne lata, a projekt w Crystal Place po dziś dzień reprezentuje jej filozofię i sposób projektowania: „Aby tworzyć budynki i miejsca, które nie tylko wygrywają nagrody, ale są również w stanie przetrwać próbę czasu”. Głównymi założeniami firmy jest wykorzystywanie alternatywnych systemów strukturalnych, tworzenie energooszczędnych projektów oraz prefabrykacja materiałów poza miejscem budowy. Firma prowadzi bliską współpracę

z placówkami badawczymi oraz producentami. W 2005 roku jej dorobek na polu projektowania i innowacji został doceniony w branży i firma została nagrodzona „Building Design magazine Architect of the Year Award” w budownictwie publicznym. PCKO Architects jest również zaliczona do sześciu najlepszych brytyjskich firm architektonicznych 2007 roku w „The Building Magazine”.

Trzeciej sesji, która odbyła się całkowicie w języku angielskim i dotyczyła nowych idei w dziedzinie architektury, budownictwa i inżynierii lądowej w XXI wieku, przewodniczył Piotr Chłapowski. Cezary Bednarski MSc Dip Arch RIBA FRSA SARP w wystąpieniu „**How to win at bridge**” zaprezentował swoją wizję budowania mostów, które stanowią niezwykle poetyckie, jak i wymagające konstrukcje. Wystąpienie stanowiło bogaty przegląd konkursów architektonicznych na budowę mostów w różnych miejscach w Europie. Uczestnicy mogli się zapoznać z projektami, które pomimo uznania w konkursach niejednokrotnie nie doszły do skutku, a także z nowatorskimi projektami ruchomych konstrukcji realizowanych w Kopenhadze i Gdańsku. Zaprezentowane podejście budowy mostów opierało się na podkreśleniu ludzkiej zdolności do tworzenia zapierających dech w piersiach konstrukcji nie tylko o praktycznym, ale również i duchowym znaczeniu.

Następnie Roman Hałat MSc Arch, ARB, RIBA zaprezentował perspektywę młodego pokolenia polskich architektów w wystąpieniu „**Being different**”. Bazując na swoim 15-letnim dorobku, przedstawił doświadczenie pracy na brytyjskim rynku jako obcokrajowiec oraz jak wpłynęło to na jego spojrzenie na architekturę. Podczas prelekcji zaprezentował również dorobek swojej firmy Craf Architects, która powstała w 2014 roku i specjalizuje się głównie w budownictwie mieszkaniowym oraz ma doświadczenie w niedużych projektach z zakresu służby zdrowia i innych branż.

Jako ostatni wystąpił podczas konferencji Artur Kramarczyk, który przedstawił projekt „**Residential scheme called »London City Island«**”, którego celem jest stworzenie 1706 jednostek mieszkaniowych (prywatnych i publicznych) oraz 12 000 m² powierzchni do zastosowań komercyjno-kulturalno-społecznych. W ramach projektu budowane są wieżowce o 12 do 26 piętrach. W związku z potrzebą szybkiej konstrukcji program intensywnie wykorzystuje prefabrykaty przygotowane poza miejscem budowy. Zastosowane rozwiązanie wykorzystuje panele konstrukcyjne z zewnętrzną powłoką ceglana o wysokości jednego piętra oraz średniej szerokości sześciu metrów. Podczas ich produkcji jest wykorzystywanych wiele innowacyjnych rozwiązań, przystosowujących je do efektywnego montażu na miejscu.

Finałem merytorycznej części konferencji był panel dyskusyjny „**Being Bilingual in Design – Bringing Your Mother’s Cultural, Visual and Emotional Language into Your Host Country**”, moderowany przez Cezarego Bednarskiego. Do panelu zostali zaproszeni wszyscy prelegenci, którzy mogli się wypowiedzieć na temat swoich doświadczeń w Wielkiej Brytanii. Prowadzący rozpoczął interesującą dyskusję od kontrowersyjnego pytania na temat wyższości różnych systemów szkolnictwa, konfrontując polskie wykształcenie, oparte na szerokiej wiedzy, z modelem anglosaskim. Temat wywołał żywiołową dyskusję, do której włączyli się również uczestnicy konferencji obecni na sali. Dyskutujący zgodzili się co do faktu, iż polscy architekci mają nietuzinkowe podejście do rozwiązywania problemów, natomiast zostały widoczne różnice zdań co do oceny brytyjskiego systemu pracy. Ważnym punktem w dyskusji było również powszechne doświadczenie tzw. szklanego sufitu, który często uniemożliwia pełne rozwinięcie skrzydeł. Na koniec dyskusji paneliści rozważali na temat definicji polskiej myśli architektonicznej, czyli zestawu cech typowych dla konstrukcji realizowanych przez polskich architektów. Koniec bogatej dyskusji, niestety, musiał położyć nieubłagany wpływ czasu, który przeniósł dalsze rozmowy do kularów.

W zamykającym konferencję podsumowaniu prof. dr inż. Tomasz Kaźmiercki, rektor PUNO, zwrócił uwagę na bardzo wysoki poziom merytoryczny wystąpień oraz towarzyszących im dyskusji. Podczas intensywnego dnia uczestnicy konferencji mieli możliwość zapoznania się z bogatym dorobkiem polskich architektów na Wyspach Brytyjskich. Program wydarzenia pozwolił na przyjrzenie się historycznym osiągnięciom, a także na zapoznanie się ze współczesnymi trendami oraz perspektywami rozwoju architektury, w których polskie środowisko odgrywa istotną rolę.

Zorganizowanie konferencji było możliwe dzięki sponsorom: Ambasadzie Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie, The De Brzezie Lanckoroński Foundation, Golden Houses Developments Ltd oraz firmie Sami Swoi.